

KAUPPAKASSI KOTIIN

Tuoko sen kotipalvelu vai kauppias?

KUKA KANTAA KAUPPAKASSIN?

Päivittäistavarat, erityisesti elintarvikkeet ovat välttämätön osa ihmisen jokapäiväistä elämää. Syystä tai toisesta syntyy tilanteita, jolloin ihminen ei itse kykene huolehtimaan näiden tarvikkeiden hankinnasta. Tällaisissa tilanteissa voidaan turvautua omaisten tai kotipalvelun apuun.

Avopalvelusuuntauksen myötä kodeissa asuu entistä enemmän avun tarpeessa olevia vanhuksia. Ulkopuolisen avun tarvetta lisää myös lähikauppojen katoaminen ja ostosmatkojen pidentyminen. Kotipalvelun käyttäjämäärä ja palvelujen tarve kasvavat.

Kun korttelin päässä oleva lähikauppa lopettaa toimintansa, tai kun voimat eivät enää riitä kauppakassin kantamiseen eikä omaisten apua ole saatavilla, on vanhus ulkopuolisen avun tarpeessa.

Vaihtoehtoja on monenlaisia. Kaikki niistä eivät tosin ole aina käytettävissä. Asian tiimoilta herää monenlaisia kysymyksiä: Mikä vaihtoehto olisi sopivin kussakin elämäntilanteessa? Mikä olisi paras ratkaisu vanhuksen, kotipalvelun ja kauppiaan kannalta? Miten saada eri intressit yhtymään?

Seuraavassa kerrotaan vaihtoehtoisista tavoista hoitaa päivittäistavaroiden kotiinkuljetus. Esimerkit perustuvat kaupunkiympäristöön. Lisäksi esitellään Tampereelta ja Keravalta kerättyyn aineistoon perustuva tutkimus, jossa verrattiin ruokaostosten hintaa kotipalvelun kuljetuskustannuksiin.

Mitä maksaa kun kotipalvelu tuo ruokakassin vanhukselle?

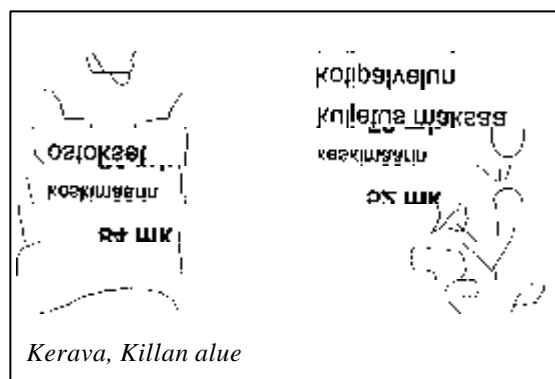
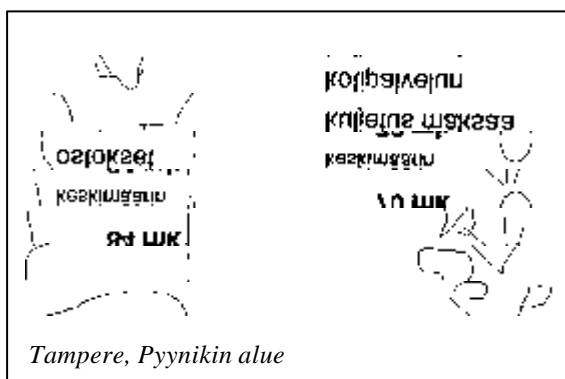
Miten toimii pienen lähikauppiaan kuljetuspalvelu?

Voiko ateriapalvelu ja kauppa-asiat yhdistää?

Kuva: Sonja Heikkinen

Kuljetusmaksut vaihtelevat, Pyynikin alueella kotipalvelu tekee ostokset yksittäin ja jalkaisin, Keravalla kauppatemat tehdään kimppekyytinä autolla. (Kuvat: Sanna Poutsalo).

Mitä maksaa kotipalvelun kotiin kuljetus?

Tampereen Pyynikin palvelupiirin ja Keravan Killan alueelta kerätyn aineiston perusteella saatiin seuraavia tuloksia. Kummallakin alueella ostosten keskihinta oli 84 mk. Pyynikin alueella kuljetus maksoi 70 mk ostoskertaa kohti, Killassa kuljetus tuli halvemmaksi, noin 52 mk ostoskertaa kohden. Killan kohdalla eroa selittää mm. se, että suurin osa ostosmatkoista oli palveluasunnoissa asuville järjestettyjä kimppekäyntejä. Pyynikin alueella vanhuksat asuvat hajallaan omissa asunnoissaan, eikä yhteiskuljetuksiin ole samanlaisia mahdollisuuksia.

Prosentteina ilmaistuna kuljetuskustannukset suhteessa ostoksiin vaihtelivat Pyynikin alueella 23 %:sta 308 %:iin, ja Killan alueella 38 %:sta 80 %:iin. Keskimäärin kuljetuksen suhde ostoksiin oli Pyynikin alueella 93 %, Killan alueella päästiin alhaisempaan lukuun, 61 %:iin.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että kotipalvelun kauppa-asioiden hoito maksaa useassa tapauksessa suhteellisen paljon verrattuna ostosten hintaan.

Tilanteet, joissa vanhus itse on mukana ostosmatkoilla, voivat olla tärkeitä tapahtumia hänelle itselleen. Kustannusten lisäksi tulee nämä tilanteet nähdä myös ei-rahallisesti mitattavaa hyötyä tuottavina. Samaa hyötyä ei synny tilanteissa, joissa kotipalvelun työntekijä käy yksin kaupassa vanhuksen odottaessa yksin kotonaan. Tässä tapauksessa kannattaa etsiä toisenlaista menetelyä. Eräs vaihtoehto on kauppiiaan järjestämä kuljetuspalvelu, josta seuraava esimerkki kertoo.

Kauppiiaan kuljetuspalvelu

Esimerkkimme kauppiiaan järjestämästä kauppa-palvelusta on Helsingistä Haagan alueelta. Kaupan järjestämä kuljetuspalvelu käynnistyi alueella parisen vuotta sitten kotipalvelun aloitteesta. Kotipalvelu kutsui koolle alueen kauppiaat, noin 5 - 6 kauppiasta, joista kaksi lähti mukaan kuljetuspalvelun järjestäjäksi.

Nykyisin virallisessa kauppa-palvelussa on mukana haagalaisista kauppiaista vain yksi. Tämän lisäksi kuljetuspalvelua järjestää kaksi alueen ulkopuolista kauppiasta. He perivät kuljetuksista maksun, joka vaihtelee 10 - 20 mk:aan. Pääasiallisesti kauppa-palvelusta vastaa alueen pienkauppias. Kuljetus on ilmainen, lähialueille raja on 50 mk / ostosta kohden, hieman kauempana sijaitseville alueille raja on 100 mk. Kuljetuspalvelua järjestetään normaalisti arkipäivisin, kesällä harvemmin noin 3 krt / vko.

Kauppa toimittaa tilauksia lähialueen vanhuksille. Tilaukset otetaan vastaan aamupäivisin, ja ne toimitetaan asiakkaille iltapäivällä kello 13 jälkeen. Kassit pakataan kylmäkaappiin, pakasteet kerätään juuri ennen kuljetusta. Koska kauppa on pieni, on valikoimakin rajoitettu. Kauppias tosin toimittaa valikoimiinsa kuulumattomia tuotteita, kun ne on tilattu edellisenä päivänä. Kaupan kannalta toiminta on ollut onnistunutta, mutta toiminnan laajentamiseen kaupalla ei ole resursseja.

Myös kotipalvelun puolella on myönteisiä kokemuksia kauppa-palvelusta. Kotipalvelulle jää nyt enemmän aikaa varsinaiseen asiakkaan luona järjestettävän hoidon antamiseen. Kotipalvelu pyrkii saattamaan asiakkaat kauppa-palvelun piiriin. Os-

Kauppiaan kanssa kannattaa aina neuvotella kotiinkuljetuksesta, Osalla ruokakaupoista kotiinkuljetus voi olla jopa ilmainen. (Kuva: Sonja Heikkinen).

toksilla käydään yhdessä vanhuksen kanssa, silloin kun tarve vaatii.

Ateria- ja kauppapalvelut yhdessä

Helsingin Vanhastakaupungissa ollaan kehittämässä toimintaa, jossa yksityinen ateriapalvelu tuo kotiin myös päivittäistavaroita.

Alueella käynnistyi vuoden 1996 alussa ateriapalvelun ja kauppapalvelujen yhdistämiskokeilu. Käytännössä palvelua ei tosin ole vielä hyödynnetty. Ongelmia on aiheuttanut valikoiman suppeus, osin hintataso ja asiakkaiden tottumattomuus palvelun käyttöön.

Toimintaa on tarkoitus laajentaa. Suunnitelmissa on laajentaa valikoimaa niin, että tarjolla olisi 35 erilaista artikkelia, pääosin elintarvikkeita. Uutta listaa on laadittu yhdessä mahdollisten asiakkaiden kanssa. Kauppatavaroiden toimitus on käteiskauppaa, ja ne toimitetaan suoraan keittiöstä.

Vertasimme ateriapalvelun hintoja työpaikkamme lähikaupuan hintoihin. Osa hinnoista oli kalliimpia, osa halvempia. Keräämämme kuukausikoron hinnassa ei eroja ollut.

Tarkista itse kustannukset!

Kerää viikon tai kahden aikana kauppakuitit ja kirjoittaa kuittiin ostokseen kulunut aika.

Asiakastyön tuntihinta on 2,5 - 3 kertaa työntekijän tuntipalkka. Tuntihintana voi käyttää myös sotavammalain mukaista hintaa (suuruusluokka 150 mk/h). Mikäli on tiedossa oman kunnan tarkka tuntihinta, käytä sitä.

Nyt voit laskea, mitä kaupassakäynti maksaa ja mikä on keskimääräinen ostos. Laskemisen voi tehdä käsin tai yksinkertaisen laskentaohjelman avulla. Voit kysyä laskentaohjelmaa tämän tiedotteen julkaisijalta.

Voisiko ateriapalvelu tuoda myös nämä? (Kuva: Sanna Poutsalo)

Kuljetuspalvelujen tarve kasvaa vanhusten määrän lisääntyessä. (Kuva: Sonja Heikkinen)

Kauppakuriiri

Tampereella käynnistyi keväällä 1997 tässä esitetyn laskelman innostamana kauppakuriiri-toiminta. Kauppakuriiri on yksityinen yritys, joka on tehnyt sosiaalitoimen kanssa sopimuksen kaupungin osoittamien kotihoidon piirissä olevien asiakkaiden ostosten kotiinkannosta.

- Asiakas suunnittelee seuraavan päivän ostoslistan itse tai avustajan kanssa.
- Asiakas tai avustaja soittaa kuriirille tilauksen.
- Kuriiri tekee ostokset keskustan tavaratalossa ja toimittaa ostokset kaappiin asti. Ostosten hinta peritään toimituksen yhteydessä. Asiakkaalle kotiinkuljetus on maksutonta.

Toimitus ei ole riippuvainen ostosten määrästä eikä asiakkaan osallistuminen ole sitova. Kuriiritoin-

Paras lopputulos:

tarjolla on vaihtoehtoja,
joita voidaan yhdistää
olosuhteiden ja yksilöllisten
tarpeiden mukaan.

nassa mukana olevat asiakkaat ovat olleet tyytyväisiä saamaansa palveluun, kodinhoitajan aika on säästynyt muihin töihin ja kaupunki säästää rahallisesti samalla kun palvelun laatu on parantunut. Alueen kauppiat ovat kiinnostuneet toiminnasta.

LISÄTIETOJA:

Poutsalo, S. 1996. Päivittäistavaroiden kotiinkuljetus - kotipalvelun, kauppiaan vai ateriapalvelun toimittamana. Stakes, julkaisematon raportti.

Sankkila, I. 1996. Kauppa -osa lähipalveluverkosta. Stakesin Aiheita 9/1996.

Immonen, M. 1996. Vanhukset ja päivittäistavarakauppa. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, julkaisematon.

Kauppa 2010-projekti. 1996. Kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä- ja toimikuntaraportteja 12/1996.

Koski, K., P. Lahti, A. Luukkanen. 1995. Kaupun suuryksiköt ja kunnallistalous. Tutkimus kuuden suuryksikön vaikutuksista kunnallistalouteen Helsingin, Tampereen ja Turun kaupunki-seuduilla. VTT Tiedotteita 1684.

Kauppa 2010. Kaupun toimintaympäristö ja rakenne. Ympäristöministeriö Alueidenkäytön osasto - selvitys 10/1995.

Kauppa yhdyskuntasuunnittelussa. 1996. Kauppa ja kaupunki Luukkanen, A. 1994. Kaupun suuryksiköiden kunnallistaloudelliset vaikutukset sosiaalitoimen kannalta. Yleiskartoituksellinen taustaselvitys, julkaisematon. Kerimäki.

Rasimus, T. 1994. Kauppa 2010, Kaupun toimintaympäristö ja rakenne.

Santasalo, T. 1995. Pienkauppa ja lähipalvelukeskukset Helsingin seudulla. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1994:8. Helsinki.

Ympäristöministeriö. 1996. Kotipalvelun käyttämien vanhusten kauppatkat Lahdessa. YM/ALO moniste 2.9.1996.

Lisätietoja Stakes/YMP, Ympäristö ja hyvinvointi.

Marja Kurenniemi, PL 220, 00531 HELSINKI, puh 09-39671, fax 09-39672201,

marja.kurenniemi@stakes.fi

kassi